Qabul qilindi: 10-sentabr 2026-yil • Ma’qullandi: 16-sentabr 2026-yil • Nashr qilindi: 21-sentabr 2026-yil

GENDER STEREOTIPLARI VA SHAXS AVTONOMIYASI: O‘ZBEKISTON JAMIYATIDA IJTIMOIYLASHUV HAMDA O‘ZINI RO‘YOBGA CHIQARISHNING DIALEKTIK ALOQADORLIGI

Sharipova Kamola Usmonjonovna

Farg‘ona davlat universiteti tayanch doktoranti

Orcid: 0009-0006-1301-952X

Annotatsiya. Gender stereotiplari, ijtimoiylashuv va shaxs avtonomiyasi konseptual qiyoslash hamda ochiq manbalarning ikkilamchi tahlili orqali o‘rganiladi. Shaxsiy e’tiqod, ijtimoiy kutilma va tanlov sharoitlarini farqlovchi model taklif etiladi. O‘zini ro‘yobga chiqarish qaror muallifligi, amaliy muqobillar va tanlovni qayta ko‘rish imkoniyati bilan izohlanadi. O‘zbekiston kontekstidagi dalillarning talqin chegaralari ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: gender stereotipi, shaxs avtonomiyasi, ijtimoiylashuv, o‘zini ro‘yobga chiqarish, ijtimoiy kutilma, refleksiya, tanlov, munosabatlarga tayangan avtonomiya.

ГЕНДЕРНЫЕ СТЕРЕОТИПЫ И АВТОНОМИЯ ЛИЧНОСТИ: ДИАЛЕКТИЧЕСКАЯ ВЗАИМОСВЯЗЬ СОЦИАЛИЗАЦИИ И САМОРЕАЛИЗАЦИИ В ОБЩЕСТВЕ УЗБЕКИСТАНА

Аннотация. Гендерные стереотипы, социализация и автономия личности изучаются путём концептуального сопоставления и вторичного анализа открытых источников. Модель разграничивает личные убеждения, социальные ожидания и условия выбора. Самореализация объясняется через авторство решения, реальные альтернативы и возможность его пересмотра. Указаны границы интерпретации данных по Узбекистану.

Ключевые слова: гендерный стереотип, автономия личности, социализация, самореализация, социальные ожидания, рефлексия, выбор, реляционная автономия.

GENDER STEREOTYPES AND PERSONAL AUTONOMY: THE DIALECTICAL CONNECTION OF SOCIALIZATION AND SELF-REALIZATION IN UZBEK SOCIETY

Abstract. Gender stereotypes, socialization and personal autonomy are examined through conceptual comparison and secondary analysis of published sources. The proposed model distinguishes personal beliefs, social expectations and conditions of choice. Self-realization is interpreted through authorship, available alternatives and revisability of decisions. The limits of interpreting evidence from Uzbekistan are specified.

Keywords: gender stereotype, personal autonomy, socialization, self-realization, social expectations, reflection, choice, relational autonomy.

KIRISH

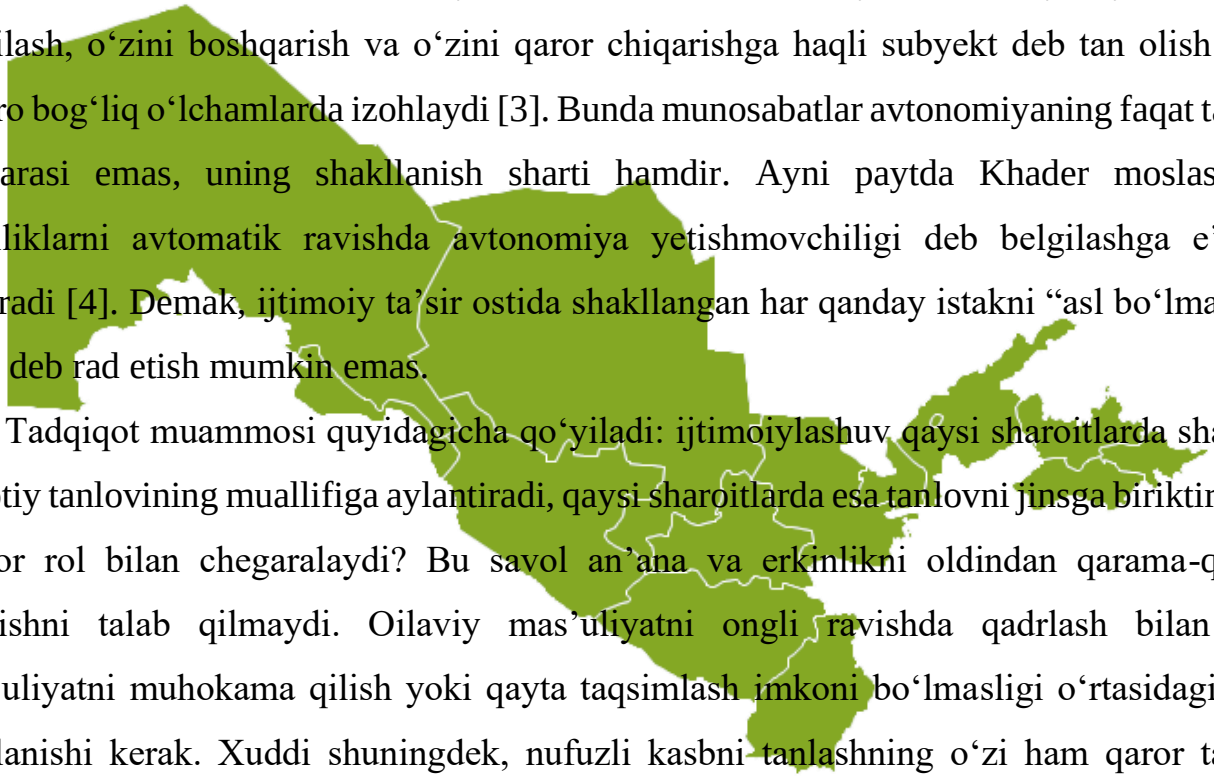
Gender stereotiplarini tahlil qilishda ikki turli savolni ajratish zarur: ayollar va erkaklar haqida qanday tasavvurlar mavjud hamda bu tasavvurlar muayyan shaxsning tanloviga qanday munosabat orqali ta’sir qiladi? Ellemersning ilmiy sharhida stereotipik kutilmalar faqat mavjud farqlarni aks ettirishi emas, shaxsning o‘zini ta’riflashi va boshqalar tomonidan baholanishiga ham ta’sir etishi ko‘rsatiladi [1]. Shuning uchun umumlashtirilgan tasavvurni individual qobiliyatning tayyor isboti sifatida qabul qilish metodologik xatodir. Mazkur maqolada gender stereotipi jinsga mansublikdan kelib chiqib qobiliyat, rol yoki maqbul xulqni oldindan belgilovchi umumlashtirilgan tasavvur sifatida ishlatiladi.

Mazkur tahlilda tasvirlovchi umumlashtirish bilan xulqni buyuruvchi talab mantiqan ajratiladi. Faraz tariqasida, bir faoliyat muayyan guruhda ko‘proq uchrashi aniqlangan bo‘lsa ham, bundan guruhning har bir a’zosi aynan shu faoliyatni tanlashi shartligi kelib chiqmaydi. Birinchi hukm tarqalishni tasvirlaydi, ikkinchisi esa individual majburiyatni belgilaydi. Ular orasidagi o‘tish qo‘shimcha asoslashni talab qiladi. Shunday qilib, stereotipning falsafiy muammosi farqni qayd etishning o‘zida emas, tekshirilmagan tasnifning shaxs uchun tayyor hayotiy talabga aylantirilishida namoyon bo‘ladi.

O‘zbekiston kontekstida masalaning huquqiy tayanchi, 2019-yil 2-sentabrda qabul qilingan “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari

to‘g‘risida”gi O‘RQ-562-son Qonundir [2]. Biroq huquqiy kafolatning mavjudligi bilan muayyan oilada yoki tashkilotda qarorning qanday shakllanishi bir xil tahlil obyekti emas. Ushbu ish qonunning umumiy samaradorligiga baho bermaydi; shaxs o‘z hayotiy maqsadini belgilashida ijtimoiy ta’sir, muqobil imkoniyat va refleksiya o‘rtasidagi munosabatni o‘rganadi.

Shaxs avtonomiyasini jamiyatdan mutlaq mustaqillik deb tushunish ijtimoiylashuvning rivojlantiruvchi vazifasini ko‘rmaydi. Mackenzie avtonomiyani o‘z hayot yo‘nalishini belgilash, o‘zini boshqarish va o‘zini qaror chiqarishga haqli subyekt deb tan olish kabi o‘zaro bog‘liq o‘lchamlarda izohlaydi [3]. Bunda munosabatlar avtonomiyaning faqat tashqi chegarasi emas, uning shakllanish sharti hamdir. Ayni paytda Khader moslashgan afzalliklarni avtomatik ravishda avtonomiya yetishmovchiligi deb belgilashga e’tiroz bildiradi [4]. Demak, ijtimoiy ta’sir ostida shakllangan har qanday istakni “asl bo‘lmagan” istak deb rad etish mumkin emas.

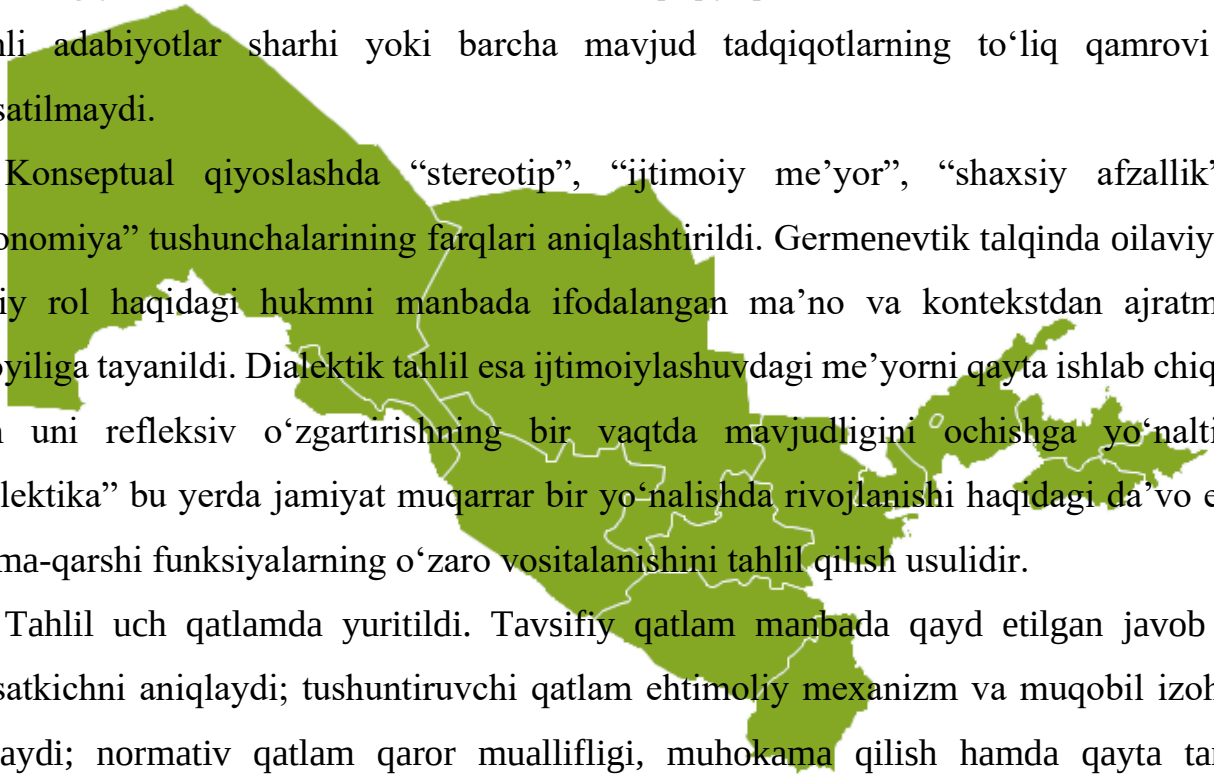

Tadqiqot muammosi quyidagicha qo‘yiladi: ijtimoiylashuv qaysi sharoitlarda shaxsni hayotiy tanlovining muallifiga aylantiradi, qaysi sharoitlarda esa tanlovni jinsga biriktirilgan tayyor rol bilan chegaralaydi? Bu savol an’ana va erkinlikni oldindan qarama-qarshi qo‘yishni talab qilmaydi. Oilaviy mas’uliyatni ongli ravishda qadrlash bilan shu mas’uliyatni muhokama qilish yoki qayta taqsimlash imkoni bo‘lmasligi o‘rtasidagi farq aniqlanishi kerak. Xuddi shuningdek, nufuzli kasbni tanlashning o‘zi ham qaror tashqi bosimdan xoli bo‘lganini isbotlamaydi.

Maqolaning maqsadi gender stereotiplari, ijtimoiylashuv va o‘zini ro‘yobga chiqarishni bog‘lovchi konseptual model ishlab chiqish hamda uning O‘zbekiston haqidagi ochiq dalillarga tatbiq etilish chegaralarini asoslash. Ilmiy hissa shaxsiy e’tiqod, boshqalarning munosabati haqidagi kutilma va real tanlov sharoitlarini alohida tekshirishda; avtonomiyani qarorning “an’anaviy” yoki “zamonaviy” mazmunidan emas, qaror shakllanishi va qayta ko‘rib chiqilish jarayonidan izohlashda ifodalanadi. Ushbu taklif universal diagnostik shkala sifatida emas, tekshiriladigan tahliliy model sifatida taqdim etiladi.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot nazariy-konseptual xususiyatga ega. Manbalar maqsadli tanlandi: gender stereotiplariga oid ilmiy sharh [1], avtonomiya va moslashgan afzalliklar haqidagi falsafiy ishlar [3; 4], ijtimoiy me’yorlarni o‘lchash yondashuvi [5], resurs, subyektlik, natija aloqadorligi [6], motivatsiya va ichkilashtirish nazariyasi [7], O‘zbekiston haqidagi ochiq hisobot [8], taqqoslash uchun eksperimental tadqiqot [9] va kontekstga sezgir falsafiy metodologiya [10]. Normativ manba alohida huquqiy qatlam sifatida olindi [2]. Bu korpus tizimli adabiyotlar sharhi yoki barcha mavjud tadqiqotlarning to‘liq qamrovi deb ko‘rsatilmaydi.

Konseptual qiyoslashda “stereotip”, “ijtimoiy me’yor”, “shaxsiy afzallik” va “avtonomiya” tushunchalarining farqlari aniqlashtirildi. Germenevtik talqinda oilaviy yoki kasbiy rol haqidagi hukmni manbada ifodalangan ma’no va kontekstdan ajratmaslik tamoyiliga tayanildi. Dialektik tahlil esa ijtimoiylashuvdagi me’yorni qayta ishlab chiqarish bilan uni refleksiv o‘zgartirishning bir vaqtda mavjudligini ochishga yo‘naltirildi. “Dialektika” bu yerda jamiyat muqarrar bir yo‘nalishda rivojlanishi haqidagi da’vo emas, qarama-qarshi funksiyalarning o‘zaro vositalanishini tahlil qilish usulidir.

Tahlil uch qatlamda yuritildi. Tavsifiy qatlam manbada qayd etilgan javob yoki ko‘rsatkichni aniqlaydi; tushuntiruvchi qatlam ehtimoliy mexanizm va muqobil izohlarni farqlaydi; normativ qatlam qaror muallifligi, muhokama qilish hamda qayta tanlash imkoniyatini ko‘rib chiqadi. Bicchieri ijtimoiy me’yorni aniqlash uchun kuzatilgan xulqning o‘zi yetarli emasligini, empirik va normativ kutilmalarni mustaqil o‘lchash zarurligini asoslaydi [5, 50–105-b.]. Empirik kutilma boshqalar nima qilishi haqidagi ishonchni, normativ kutilma esa ular shaxsdan nimani talab qilishi haqidagi ishonchni anglatadi. Shu sababli bir xil xatti-harakatdan bir xil motiv yoki majburlash darajasi haqida xulosa chiqarilmadi.

Ochiq ko‘rsatkichlar qayta hisoblanmasdan, hisobotda berilgan davr va qamrov bilan keltirildi. Birlamchi intervyu, so‘rov yoki tajriba o‘tkazilmadi; sababiy ta’sir miqdori hisoblanmadi. Muallif modeli bilan manbadagi empirik natija alohida belgilandi. Shartli vaziyatlar faqat tushunchalarni farqlash uchun qo‘llanadi; ular O‘zbekiston oilalarining tipik

hayoti haqidagi dalil o‘rnini bosmaydi.

Qiyoslashning umumiy mezonlari sifatida tanlov subyektining maqomi, ijtimoiy sharoitning vazifasi va qarorni qayta ko‘rib chiqish imkoniyati olindi. Shundan kelib chiqib, yondashuvlar faqat atamalarning o‘xshashligiga qarab birlashtirilmadi: masalan, resursga ega bo‘lish o‘z qarorini asoslay olish bilan, shaxsiy ma’qullash esa tashqi cheklov yo‘qligi bilan tenglashtirilmadi. Mualliflik sintezi ushbu omillarni bir-birini avtomatik almashtiruvchi shartlar sifatida talqin qilmaslikka qaratildi. Modelning izchilligi bir xil tashqi qaror turli sharoitlarda yuz berishi mumkin bo‘lgan qarama-qarshi nazariy vaziyatlar orqali tekshirildi.

NATIJALAR

Konseptual natija: shaxs avtonomiyasi, qarorni yolg‘iz qabul qilish emas, uni o‘z maqsadlari bilan asoslash, muqobillarini anglash va munosabatlar ichida qayta ko‘rib chiqish imkoniyatidir. Qaror muallifligi istaklarni jamiyatdan tashqarida yaratish emas, ularni asoslash va qayta muhokama qilishda subyekt bo‘lib qolishni anglatadi. Kabeer resurs, subyektlik va erishilgan natijani o‘zaro aloqador tushunchalar sifatida tahlil qiladi [6]. Mazkur maqolada ushbu farqdan kelib chiqib, o‘zini ro‘yobga chiqarish daromad yoki lavozimning o‘sishigagina qisqartirilmaydi: shaxs qadrlaydigan faoliyatni tanlashi, unda ishtirok etishi va maqsadini qayta talqin qila olishi ham nazarda tutiladi.

Ijtimoiylashuv va avtonomiyaning funksional aloqadorligi. Taklif etilayotgan model quyidagi bog‘lanishga tayanadi: stereotipik tasnif, ijtimoiy kutilma, tanlovning kutiladigan oqibatlari, ichkilashtirish yoki refleksiv qayta talqin, faoliyatdagi qaror. Qayta aloqa shundan iboratki, shaxsning amaliy tajribasi dastlabki rol tasavvurini saqlashi, aniqlashtirishi yoki o‘zgartirishi mumkin. Ushbu bog‘lanish tasdiqlangan sababiy qonun emas; quyidagi jadval uning tekshiriladigan qismlarini ajratadi.

1-jadval. Gender stereotipi va shaxs avtonomiyasini farqlab tahlil qilish matritsasi

Tahlil yo‘nalishi	Tekshiriladigan mexanizm	Avtonomiyaga oid savol	Dalil va talqin chegarasi
1. Jinsga bog‘langan tasnif	Guruh haqidagi tasavvur individual qobiliyat	Shaxsning o‘z tajribasi va dalili hisobga olinadimi?	Matn yoki suhbatdagi asoslar qiyoslanadi.

	bahosining o‘rnini egallaydimi?		Alohida ibora butun jamoani tavsiflamaydi
2. Ijtimoiy kutilma	Shaxs boshqalarning roziligi yoki noroziligini qanday kutadi?	O‘z e’tiqodi bilan “boshqalar shunday deydi” farqlanadimi?	Shaxsiy munosabat, kutilayotgan munosabat va xulq alohida o‘lchanadi
3. Ichkilashtirish	Rol shaxs qadriyatiga aylanganmi yoki rad etish oqibatidan xavotir ustunmi?	Tanlovni o‘z maqsadi bilan izohlash imkoniyati bormi?	Refleksiv izoh zarur, ammo o‘zini baholashning o‘zi yetarli emas
4. Amaliy imkoniyat	Vaqt, daromad, bilim va qo‘llab-quvvatlash tanlovga qanday aloqador?	Muqobil yo‘l amalda mavjudmi va undan foydalanish mumkinmi?	Resurs, qaror va natija ajratiladi. Resurs yetishmasligi stereotip bilan tenglashtirilmaydi
5. Qayta ko‘rib chiqish	Yangi tajriba paydo bo‘lganda kelishuvni o‘zgartirish mumkinmi?	Shaxs rad etish, qayta kelishish va davom ettirish ovoziga egami?	Vaqt bo‘yicha kuzatuv talab etiladi. Bir martalik rozilik barqaror avtonomiyani isbotlamaydi

Modeldagi asosiy farq, tashqi ta’sirning mavjudligi bilan qaror muallifligining yo‘qolishi bir hodisa emas. Ryan va Deci ichkilashtirilgan boshqaruvning turli shakllarini, jumladan bosimni ichki qabul qilish bilan qadriyatni ongli o‘zlashtirishni ajratadi [7]. Biroq psixologik motivatsiya farqi falsafiy avtonomiyaning to‘liq o‘lchovi sifatida olinmaydi. Shundan kelib chiqib, tadqiqotda “nima tanlandi?” savoli “qanday sharoitda va qanday asos bilan tanlandi?” savoli bilan to‘ldiriladi. Bu bog‘lanish kuzatuvchiga yoqqan tanlovni avtomatik avtonom, yoqmaganini esa stereotipik deb belgilashdan saqlaydi.

Taklif etilgan sintezda ijtimoiylashuvga javobning uch shakli analitik ravishda farqlanadi. Reproduktiv qabul qilishda mavjud rol qo‘shimcha muhokamasiz davom ettiriladi; strategik moslashuvda shaxs ichki e’tirozini saqlagan holda kutilayotgan oqibatlarni hisobga oladi; refleksiv qayta o‘zlashtirishda esa me’yor o‘z maqsadlari va muqobillar bilan qiyoslab qabul qilinadi yoki o‘zgartiriladi. Bular shaxslarni doimiy tiplarga ajratuvchi toifalar emas: bir inson turli vaziyatlarda turlicha munosabat ko‘rsatishi mumkin.

Ularni aniqlashda qarorning tashqi ko‘rinishidan ko‘ra uning shakllanish tarixi muhimroq tahlil materiali bo‘lib xizmat qiladi.

O‘zbekiston kontekstidagi dalillar va talqin chegaralari. Jahon bankining 2024-yilgi O‘zbekiston bo‘yicha gender hisobotida 2022-yilgi “Listening to Central Asia” so‘rovlariga asoslangan milliy ko‘rsatkichlar berilgan. Unda O‘zbekiston bo‘yicha ayollar uy ishlariga ko‘proq vaqt ajratish uchun erkaklarga nisbatan ishga kamroq vaqt sarflashi kerakligi haqidagi fikrga qo‘shilish 77 foiz, oiladagi totuvlik uchun ayollar erkaklardan kamroq daromad olishi kerakligi haqidagi fikrga qo‘shilish 34 foiz sifatida ko‘rsatilgan [8, 16-b., 6-rasm]. Bu raqamlar 2022-yildagi so‘rov fikrlarini ifodalaydi; 2026-yil holati, real vaqt taqsimoti yoki har bir respondentning o‘z oilasidagi qarori haqidagi bevosita o‘lchov emas.

Mazkur ikki ko‘rsatkich turli savollarga tegishli. Ulardan qaysi shaxs ikkala fikrni ham qo‘llab-quvvatlaganini yoki fikrning amaliy xulqqa aylanish ehtimolini aniqlab bo‘lmaydi. Hisobotdagi natija bu maqolada iqtisodiy tanlovni ijtimoiy kutilmalar bilan birgalikda o‘rganish zaruratini ko‘rsatuvchi kontekstual dalildir; u barcha ayollar yoki erkaklarning yagona dunyoqarashini tasdiqlamaydi [8]. Daromad zarurati, ish sharoiti, parvarish ehtiyoji va shaxsiy qiziqish kabi muqobil izohlar mustaqil tekshirilishi lozim.

Normani noto‘g‘ri tasavvur qilish alohida mexanizmdir. Bursztyn, González va Yanagizawa-Drottning Saudiya Arabistonidagi tadqiqotida yosh turmush qurgan erkaklar boshqalarning ayollar uy tashqarisida ishlashini qo‘llab-quvvatlash darajasini past baholashi aniqlangan; mazkur tasavvurni tuzatish ish izlashga ko‘mak bilan bog‘liq xatti-harakatlarga ta’sir qilgan [9]. Bu tajriba O‘zbekiston uchun tayyor samara bahosi emas. U faqat shaxsning o‘z fikri bilan boshqalarning fikri haqidagi ishonchini farqlashning empirik ahamiyatini ko‘rsatadi; mahalliy sharoitdagi mexanizm alohida tekshiruvni talab etadi.

Shartli vaziyat: bir ayol kasbiy kursga yozilishni keyinga qoldiradi. Birinchi holatda u mavjud muqobillarni biladi, yaqinlari bilan vaqt taqsimotini muhokama qiladi va o‘zi qadrlaydigan parvarish faoliyatini vaqtincha tanlaydi. Ikkinchi holatda xuddi shu qaror kursga qatnashishning taqiqlanishi, resursdan mahrum bo‘lish xavfi yoki o‘z fikrini ayta olmaslik sharoitida yuz beradi. Tashqi natija bir xil, biroq qarorning shakllanish sharti boshqa. Bu misollar kuzatilgan real voqea emas; avtonomiyani faqat kasbiy faollik bor-

yo‘qligi bilan o‘lchashning cheklovini ko‘rsatadigan nazariy vaziyatlardir.

Xuddi shu tahlil erkakning parvarish vazifasini bajarish yoki boshqa kasbga o‘tish tanloviga ham qo‘llanishi mumkin. Bu umumiy mantiq ikki jins duch keladigan cheklovlarning ko‘lami teng degan empirik da’voni bildirmaydi. Tadqiqot birligi “O‘zbekiston ayoli” yoki “O‘zbekiston erkagi” kabi yaxlit obraz emas, aniq vaziyatdagi subyekt va munosabatdir. O‘zini ro‘yobga chiqarish ham tayyor muvaffaqiyat andozasiga yaqinlashish emas, shaxs o‘zi asoslay oladigan maqsadni amalga oshirish imkoniyatining ochilishi sifatida talqin qilinadi.

MUHOKAMA

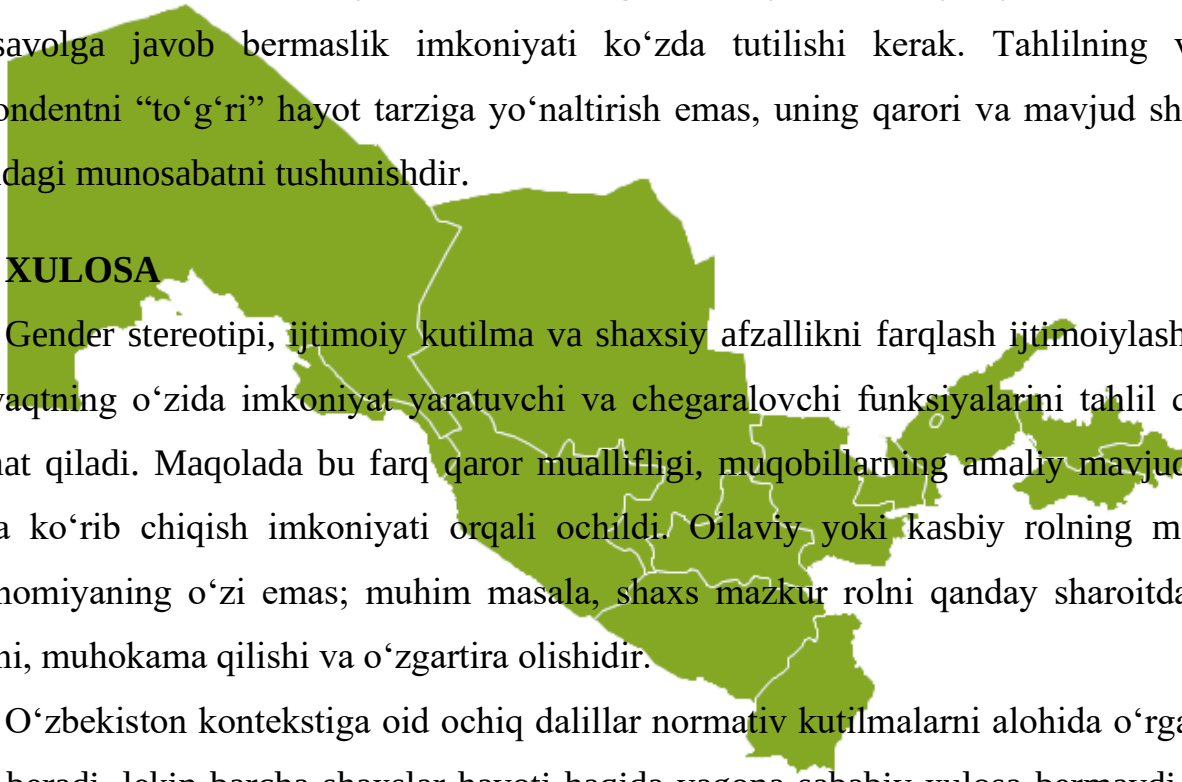
Taklif etilgan model munosabatlarga tayangan avtonomiya yondashuvidan ijtimoiy shartlarning ahamiyatini oladi, biroq uni shaxsning istaklarini tashqi ekspert nomidan bekor qilish vositasiga aylantirmaydi. Mackenziening ko‘p o‘lchamli talqini refleksiya, amaliy imkoniyat va o‘zini qaror chiqarishga haqli subyekt deb bilishning farqini ochadi [3]. Khaderning e’tirozi esa cheklangan sharoitdagi moslashuvni shaxsda avtonomiya yoki aql yetishmasligining bevosita belgisi sifatida talqin qilishdan ogohlantiradi [4]. Mazkur maqolada ikki yondashuv o‘rtasidagi nazariy tafovut saqlanadi: tanlov sharoiti tekshiriladi, ammo tanlov muallifining o‘zi hukm chiqarish jarayonidan chetlatilmaydi.

Ijtimoiylashuv va o‘zini ro‘yobga chiqarishning dialektik aloqasi “jamiyat yoki shaxs” muqobilligida emas. Inson o‘z maqsadlarini ifodalash tilini, qadriyatlarini va hamkorlik tajribasini munosabatlar orqali oladi; shu vositalardan foydalanib ayrim kutilmalarni qayta talqin qilishi ham mumkin. Modelning farqlovchi jihati, me’yorni qabul qilish, unga strategik moslashish va uni ongli qayta o‘zlashtirishni bir-biriga tenglashtirmaslikdir. Ushbu ajratishning foydaliligi kelgusida odamlarning o‘z tajribasiga mosligi va muqobil izohlarni farqlay olishi orqali tekshirilishi kerak.

Kontekstga ko‘r-ko‘rona tatbiq etishdan saqlanish muhim. Khader falsafiy tushunchalarni turli jamiyatlardagi tajriba va sifat tadqiqotlari bilan qayta tekshirish zaruratini ta’kidlaydi [10]. Shunga muvofiq, keyingi tadqiqotda shaxsiy e’tiqod, taxmin qilinayotgan jamoaviy munosabat, real qo‘llab-quvvatlash va qaror tarixi alohida intervyu

bloklarida o‘rganilishi mumkin. Ta’lim, yosh, yashash hududi va oilaviy mas’uliyat bo‘yicha farqli holatlarni qiyoslash rejalashtiriladi; maqsadli tanlangan intervyulardan milliy tarqalish foizi chiqarilmaydi. Qarama-qarshi javoblar va modelga mos kelmaydigan holatlar ham tahlilda saqlanadi.

Cheklovlar: hozirgi ish ikkilamchi manbalar bilan chegaralangan; jadvaldagi yo‘nalishlarning o‘lchov validligi tekshirilmagan. So‘rov javoblari ijtimoiy ma’qullanishga moyillikdan xoli deb olinmaydi. Taklif etiladigan intervyularda ixtiyoriy rozilik, maxfiylik va savolga javob bermaslik imkoniyati ko‘zda tutilishi kerak. Tahlilning vazifasi respondentni “to‘g‘ri” hayot tarziga yo‘naltirish emas, uning qarori va mavjud sharoitlar orasidagi munosabatni tushunishdir.

XULOSA

Gender stereotipi, ijtimoiy kutilma va shaxsiy afzallikni farqlash ijtimoiylashuvning bir vaqtning o‘zida imkoniyat yaratuvchi va chegaralovchi funksiyalarini tahlil qilishga xizmat qiladi. Maqolada bu farq qaror muallifligi, muqobillarning amaliy mavjudligi va qayta ko‘rib chiqish imkoniyati orqali ochildi. Oilaviy yoki kasbiy rolning mazmuni avtonomiyaning o‘zi emas; muhim masala, shaxs mazkur rolni qanday sharoitda qabul qilishi, muhokama qilishi va o‘zgartira olishidir.

O‘zbekiston kontekstiga oid ochiq dalillar normativ kutilmalarni alohida o‘rganishga asos beradi, lekin barcha shaxslar hayoti haqida yagona sababiy xulosa bermaydi. Taklif etilgan besh yo‘nalishli matritsa keyingi sifat tadqiqotlari uchun konseptual asosdir; uning amaliy yaroqliligi hali tekshirilishi lozim. Asosiy xulosa shuki, o‘zini ro‘yobga chiqarish ijtimoiy munosabatlardan chiqib ketish bilan emas, ular doirasida asoslangan tanlov va qayta kelishuv imkoniyati bilan birgalikda tushuntiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ellemers, N. (2018). Gender stereotypes. Annual Review of Psychology, 69, 275–298. https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011719

2. O‘zbekiston Respublikasi. (2019). Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida. 2019-yil 2-sentabrdagi O‘RQ-562-son Qonun. LexUZ.

https://www.lex.uz/docs/-4494849

3. Mackenzie, C. (2014). Three dimensions of autonomy: A relational analysis. In A. Veltman & M. Piper (Eds.), Autonomy, Oppression, and Gender (pp. 15–41). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199969104.003.0002

4. Khader, S. J. (2011). Adaptive preferences and choice: Are adaptive preferences autonomy deficits? In Adaptive Preferences and Women’s Empowerment (pp. 74–106). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199777884.003.0003

5. Bicchieri, C. (2017). Norms in the Wild: How to Diagnose, Measure, and Change Social Norms. Oxford University Press. Ayniqsa, “Measuring Norms: Consensus and Conformity”, 50–105-b. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190622046.001.0001

6. Kabeer, N. (1999). Resources, agency, achievements: Reflections on the measurement of women’s empowerment. Development and Change, 30(3), 435–464. https://doi.org/10.1111/1467-7660.00125

7. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. American Psychologist, 55(1), 68–78. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68

8. World Bank. (2024). Uzbekistan: Country Gender Assessment 2024. Washington, DC: World Bank. “Gender Norms and Social Expectations”, 14–17-b.; 6-rasm, 16-b. https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/publication/country-gender-assessment-2024

9. Bursztyn, L., González, A. L., & Yanagizawa-Drott, D. (2020). Misperceived social norms: Women working outside the home in Saudi Arabia. American Economic Review, 110(10), 2997–3029. https://doi.org/10.1257/aer.20180975

10. Khader, S. J. (2021). Doing nonideal theory about gender in global contexts: A reply to McLaren, Meyers, and Monque. Metaphilosophy, 52(1), 142–165. https://doi.org/10.1111/meta.12467